

Polacy na Spitsbergenie

Polska Stacja Naukowa w Hornsund

Jesienią 2007 r. obchodziliśmy w Warszawie Jubileusz 50-lecia Stacji Naukowej PAN we fiordzie Hornsund na Spitsbergenie (arktyczny archipelag Svalbard), zbudowanej przez polską wyprawę III Międzynarodowego Roku Geofizycznego w 1957 r. Na mój wniosek, Stacja otrzymała imię prof. Stanisława Siedleckiego, geologa, wybitnego polarnika, jej twórcy.

Widok z namiotu na fiord Hornsund i najwyższy masyw górski południowego Spitsbergenu – Hornsundtind (1 431 m).

fol. K. Birkenmajer, 1974.

1899-1901 przeprowadzała pomiar południka ziemskiego: Kowalski, Kowalewski i Sikora. Ich nazwiskami Norwedzy ochrzcili lodowce i góry w Ziemi Południowego Przylądka (Sörkapp Land): Kovalskifjella, Kovalevskifjellet, Sykorabreen.

W 1910 r. Henryk Arctowski, sławny polski badacz Antarktyki, wcześniej kierownik naukowy belgijskiej wyprawy na statku „Belgica” (1897-1899), wziął udział w wycieczce Międzynarodowego Kongresu Geologicznego do centralnego Spitsbergenu. Na jego cześć Norwedzy wprowadzili nazwy: Arctowskifjellet i Arctowskibreen.

W czasie II Roku Polarnego, 1932/33, wysłana została pięciosobowa polska wyprawa naukowa na Wyspę Niedźwiedzią (Bjørnøya). Jej organizatorem był ówczesny dyrektor Państwowego Instytutu Meteorologicznego Jean Lugeon, Szwajcar. W norweskiej stacji

Stacja w Hornsund była czynna w czasie polskich wypraw letnich i jednego zimowania w latach 1957-1962, następnie znajdowała się pod opieką Gubernatora Svalbardu i Norweskiego Instytutu Polarnego aż do r. 1970, kiedy zostały wznowione polskie wyprawy letnie, a od 1978 r. także wyprawy zimujące – stacja czynna jest w cyklu całorocznym. Opiekunem stacji jest Zakład Badań Polarnych i Morskich Instytutu Geofizyki PAN w Warszawie.

Polacy na Spitsbergenie do 1938

Pierwszymi Polakami na Spitsbergenie byli uczestnicy rosyjskiej grupy szwedko-rosyjskiej ekspedycji badawczej, która w latach

meteorologicznej Tunheim na zimę polarną pozostało trzech uczestników: Czesław Centkiewicz (kierownik), Władysław Łysakowski i Stanisław Siedlecki. Prowadzono obserwacje meteorologiczne, badania radiacji słonecznej, geomagnetyzmu, zorzy polarnej i radiotrzasków atmosferycznych.

W 1934 r., z inicjatywy taterników – S. Siedleckiego i Stefana Bernadzikiewicza (kierownik), została zorganizowana wyprawa badawczo-odkrywcza do prawie wówczas nieznannej Ziemi Torella na Spitsbergenie. Podczas lata polarnego wykonano wtedy wysoko przez Norwegów ocenione zdjęcie topograficzne w skali 1:50 000 (Antoni Zawadzki) i triangulację (Sylwester Zagrajski) północno-zachodniej części Ziemi Torella. Stefan Zbigniew Różycki wykonał w tej samej skali pierwszą mapę geologiczną obszaru, która, wraz z tekstem objaśniającym, uznana została za kamień milowy w rozpoznaniu budowy geologicznej Spitsbergenu. Wyprawa wprowadziła polskie nazwy geograficzne, jak: Góry Piłsudskiego (Piłsudskifjella), Góry Kopernika (Kopernikusfjellet) i Marii Curie-Skłodowskiej (Curie-Skłodowskafjellet), Szczyt Wawel (Waweltoppen), Góra i Lodowiec Polaków (Polakfjellet, Polakkbreen) i in. Norweski Instytut Polarny nazwiskami uczestników wyprawy ochrzcił liczne góry i lodowce w rejonie pracy wyprawy.

W 1936 r. trzyosobowa wyprawa sportowa, w składzie: S. Bernadzikiewicz, Konstanty Jodko-Narkiewicz i S. Siedlecki, dokonała pierwszego w historii przejścia z saniami nansenowskimi Spitsbergenu od południa (Sörkapp) do północy (Verlegenuken), pokonując trasę lodowcową o długości ponad 800 km.

Wreszcie w 1938 r. została zorganizowana czteroosobowa wyprawa naukowa do Ziemi Oskara II w północno-zachodnim Spitsbergenie w składzie: S. Bernadzikiewicz (kierownik), Ludwik Sawicki, Bronisław Halicki i Mieczysław Klimaszewski. Wyprawa przeprowadziła studia geomorfologiczne i glaciologiczne na Kaffiöyra, wzdłuż wschodniego wybrzeża cieśniny Forlandsundet. Najważniejszym osiągnięciem wyprawy była monografia geomorfologiczno-glaciologiczna opracowana przez M. Klimaszewskiego.

Polacy na Spitsbergenie od 1956 do dziś

Decyzja Polskiej Akademii Nauk z 1956 r. o przystąpieniu Polski do badań III Międzynarodowego Roku Geofizycznego (MRG) miała historyczne znaczenie dla nauki polskiej, dopiero co dźwigającej się z wojennej ruiny. Postanowiono zorganizować dwie wyprawy badawcze: równikową i arktyczną. Kierownikiem wyprawy arktycznej – na Spitsbergen – został S. Siedlecki, najbardziej doświadczony polski polarnik, uczestnik trzech przedwojennych wypraw do Svalbardu i wyprawy do Grenlandii.

(dokończenie – str. 2)